

Pawel Banas, Truth and Truth-Makers in Legal Discourse

The aim of the dissertation is not explicitly stated in the beginning of the dissertation, though it is mentioned a couple of times later on. As I understand it, the aim is to defend conceptual analysis in the shape of the Canberra Plan approach as the proper method for inquiries into the nature of law, though one could perhaps argue that the *real* aim is to defend a certain metaphysical view, namely, that legal facts are institutional facts and that institutional facts (and, therefore, legal facts) depend for their existence and content on the collective intent of the the people involved (the folk). As the author sees it, he needs to offer a metaphysical account of law and legal phenomena in order to carry out his defense of conceptual analysis; and this is so because he believes he needs to account for the truth-makers of propositions of law, in order to carry out his defense of conceptual analysis. Thus the author reasons as follows: a defense of conceptual analysis as the proper method for inquiries into the nature of law requires an account of the truth-makers of internal propositions of law, which in turn requires a metaphysical account of legal facts.

As I see it, the main findings in the dissertation are the following: (1) Conceptual analysis in the shape of the Canberra Plan approach is the proper method for inquiries into the nature of law; (2) internal propositions of law can be objectively true, if they correctly describe legal facts; (3) legal facts are institutional kinds, that is, they depend for their existence and content on the collective intent of the folk; and (4) it follows from (3) that the distinction between modest and immodest conceptual analysis cannot be upheld in the field of law, which in turn supports (1).

I find the subject-matter of the dissertation clearly relevant to legal theory (legal philosophy) and indeed a very good choice as a dissertation topic, and I also find that the dissertation taken as a whole includes an independent and original solution to a research problem. To be sure, the many interesting claims made by the author will not be uncontroversial and may well be challenged, but that is only to be expected. I also believe the structure of the dissertation is appropriate to its aim, and that the dissertation considers relevant literature. Of course, the dissertation might have profited from a consideration of Michael Moore's view that law is a functional kind; but one cannot deal with everything in one's dissertation. The author should, however, seriously consider having his text language-checked by a native speaker of English, if he is contemplating submitting the ms. to an international publishing house, such as OUP, CUP or Springer. While the text is eminently understandable, the author often neglects or else misuses the definite/indefinite article (a/the) in a way that might make some readers focus more on the language of the dissertation than its content. There is, however, no doubt in my mind that this dissertation is a serious and valuable contribution to legal philosophy, and that it clearly meets the requirement of a doctoral dissertation in legal philosophy in Poland or any other country. Let me now consider the content of the dissertation a little more closely.

The dissertation is divided into four parts. In the *first* part, the author treats the so-called placement problem, which is the problem of explaining what legal facts are and where they are (what Frank Jackson calls the location problem); in the *second* part, the author introduces a metaphysical framework within which one can speak intelligibly of legal facts, arguing that they are best understood as institutional facts, the existence and content of which depend on the collective intent of the people involved (the folk); in the *third* part, he offers an account of conceptual analysis, namely, the so-called Canberra Plan, arguing that this is the proper approach to inquiries into the nature of law, because the circumstance that legal facts are

constituted by the collective intent of the folk means that an analysis of a legal concept is at the same time a claim about legal facts, so that the distinction between modest and immodest conceptual analysis vanishes into thin air; and in the *fourth* part he compares his placement strategy to some competing theories, such as Coleman and Simchin's meta-semantic account of law and Luka Burasin's artifact theory of law, in order to further clarify his position and to show how capacious is the claim that law is a social artifact. In the final, brief part of the dissertation, the author brings together the strands of his rather complex investigation and presents a rather long argument (12-14 premises) in support of the claim that conceptual analysis in the shape of the Canberra Plan is the proper method for inquiries into the nature of law. I find this summary of the argument very helpful and wish that other writers would adopt the same method when writing monographs in legal philosophy. I now turn to a closer consideration of the analyses in the four parts.

In the first part, then, the author maintains that propositions of law can be true, that legal facts are solely determined by social facts, and that the existence of legal facts thus conceived is an objective matter. He is a meta-ethical, or at least a legal, cognitivist and a naturalist with respect to facts in general, and he argues that his naturalistic view of legal facts is consistent with the social thesis of legal positivism and with an additional – and optional – strong normativity thesis. He maintains, more specifically, that legal facts are grounded in social facts, that the grounding relation is stronger than the supervenience relation and weaker than the reduction relation, and that the relation of grounding is irreflexive, asymmetric, and transitive.

I find the author's reasoning comprehensible and reasonably persuasive on the whole. The reasoning is not, however, without its problems. For one thing, the author does not distinguish between different types of legal statements (first-order, detached, and second-order statements)

and does not seriously consider the different ways there are to understand legal statements, and this leads him, in my view, to a too quick dismissal of the expressivist and constructivist alternatives, in particular. Secondly, it seems to me that if the notion of a legal fact is meant to include the correct interpretation of the relevant legal norm, then the idea of the objectivity of legal facts will have to presuppose the objectivity of moral judgments; and this is a problematic assumption. Thirdly, the author operates with quite a strong notion of normativity, though the content of such normativity and its relation to the separation thesis of legal positivism need to be explained a bit further. For in my experience, legal positivists simply do not assume that law is normative in such a strong sense, and it is in any case difficult to square this notion of normativity with the social fact thesis embraced by the author.

In the *second* part, the author develops his view that law is an artifact, and that legal facts are institutional facts. He expends much energy explaining what kinds (in general) are, what natural and social kinds are, and how social kinds depend on the collective intent of the people. He maintains that kinds (in general) are classes of objects that satisfy a condition of projectability, that natural kinds are a type of kinds that reflect objective divisions in the world and that they are at least partly independent of human activity. He also maintains that there are a plurality of natural kinds. Against this background, the author proceeds to maintain that there are social kinds, too, that there are two main types of social kinds, namely, quasi-natural kinds and institutional kinds, where institutional kinds are mind-dependent in the sense that they are constituted by the content of the propositional attitudes of the people involved (the folk). The idea, of course, is that law is an institutional fact.

I find the claim that institutional facts are constituted by the content of the propositional content of the people involved interesting, since it is the truth of this claim that makes conceptual

In Part 3, the author considers the method for grasping the propositional content of the folk, which constitutes legal facts in the sense of institutional facts. He begins by pointing out that he thinks of his position on legal facts as being a realist position, even though he also rejects the so-called independence principle, according to which the relevant facts are conceptually independent of the views of human beings. He also maintains, however, that his realism involves an objectivity-requirement, in the sense that (internal) legal statements can be objectively true or false. He then introduces the Canberra Plan, which is a method for the analysis of concepts, and argues that it is the proper method for a legal philosopher who is concerned to inquire into the nature of law. The idea here is to collect a set of platitudes that involves the concept – such as the concept of law itself – one is interested in. Having done that, the analyst is, first, to clarify the structure and content of the concept by reference to its function in the set of platitudes and, secondly, to inquire and see what, if any, descriptive (natural) property corresponds to the concept thus clarified. The first step is thus a matter of conceptual analysis, whereas the second step is a matter of metaphysical inquiry, in the sense of reducing the legal property to a descriptive (or natural) property.

The author proceeds to argue that since law and legal phenomena are institutional facts, since the existence and content of institutional facts are constituted by the collective intent of the folk, and since conceptual analysis is a matter of clarifying the structure and content of our concepts (our collective intent), the distinction between modest and immodest conceptual analysis vanishes into thin air (though he also says in the Conclusion on p. 188 that Canberra-style conceptual analysis is *immodest*). For this reason, the Canberra Plan approach to conceptual analysis can function as a metaphysical method, too, in legal philosophy. Clearly, this would not have been possible if law and other legal phenomena had been natural kinds or quasi-natural social kinds.

I have some doubts about a couple of the claims made by the author about the Canberra Plan. My first worry concerns the relation between the three types of clause identified by Jackson – input clauses, internal role clauses, and output clauses – and the distinction between modest and immodest conceptual analysis. The author appears to think that by invoking an output clause, then analyst automatically becomes engaged in immodest conceptual analysis. This is not how I see it, however. To my mind, the set of platitudes serves to clarify the function the relevant term (concept) fulfills in the relevant folk theory, and it is the function that determines the structure and content of the term (or concept) in question. The clarification of the term (concept) is clearly a modest enterprise that does not tell us anything, or at least very little, about the world. The second, immodest part of the Canberra Plan consists of investigating and seeing whether there is any natural (descriptive) property that corresponds to the concept in question.

My second worry concerns the author's discussion of the permutation problem. The author notes that the fact, if it is a fact, that in some cases, such as in the case of color terms, the content of one concept cannot be distinguished from the content of another concept, and that this makes it impossible to proceed and identify a unique realizer property, is not a problem for those who (like the author) rest content with modest conceptual analysis. But this does not sound right. I can see no good reason to include the second, empirical step in the analysis of the relevant concept and to think of one who takes both steps to be engaged in immodest conceptual analysis. The Canberra Plan, as Jackson presents it, is a matter of modest conceptual analysis in the sense that it concerns the clarification of the structure and content of concepts that occur in a given folk theory. The analyst must be clear on this first step, if he wishes to continue and take the second, empirical step. But the second step is clearly something that goes beyond conceptual analysis. Since the author is a naturalist, one would, however, expect him to be interested in

taking the second step and looking for natural properties that correspond to the analyzed concept.

My third worry concerns the claim that legal facts are constituted by the collective intent of the folk, and that this means that the distinction between modest and immodest conceptual analysis breaks down. To begin with, this needs to be explained in some detail. Moreover, if this is so, why insist that the permutation problem is not a problem, on the grounds that he is concerned only with modest conceptual analysis? If the author's claim that legal facts are constituted by the collective intent of the folk *means* that the distinction between modest and immodest conceptual analysis evaporates, any attempt to avoid the permutation problem by invoking the distinction between modest and immodest conceptual analysis would seem to be incoherent. How can one coherently invoke a distinction that one has just rejected?

Fourthly, while the author is a self-declared naturalist, he does not seem at all worried about the need for *a priori* knowledge in the method of conceptual analysis, including the Canberra Plan, and its general possibility. While collecting the platitudes is clearly an empirical matter, the platitudes themselves would have to be *a priori* in order for the Canberra Plan to be a matter of conceptual analysis – if the platitudes are not analytic and therefore *a priori*, the resulting analysis would not amount to an analysis of a *concept*. I think this question deserves some discussion in the dissertation.

In the fourth part of the dissertation, the author compares his own position with the meta-semantic approach of Coleman and Simchen and with Luka Burazin's artifact theory of legal systems. As regards the former theory, he argues inter alia (i) that so-called community criterialism is to be preferred to any theory of direct reference, (ii) that (therefore) the extension

of institutional kind terms is determined by the content of the concept shared by the people involved (the content of a collective concept), and (iii) (therefore) that the community as a whole cannot be mistaken about the extension of institutional kind terms. I find the author's position eminently plausible. As regards the latter theory, the author argues (i) that his theory is a general theory of social ontology, whereas Burazin's theory is a theory of legal systems, and (ii) that in his theory, unlike in Burazin's, legal officials do not play an important role as regards the metaphysical constitution of legal institutions. I have no objections to what the author says here and shall be content to suggest that it might have been worth saying a little more about the difference between the view that officials play an important role in a theory of law and the view that they play an important role in regard to the metaphysical constitution of legal institutions. I am guessing that the author would say that on Hart's theory of law, the concept of a legal official plays an important role as regards the metaphysical constitution of legal institutions – if there were no legal officials, there would be no rule of recognition, and if there were no rule of recognition, there would be no law at all and certainly no rules of adjudication; and if there were no rules of adjudication, there would be no legal officials. This circle may not be vicious, however.

Let me conclude this brief assessment of the dissertation by repeating what I said in the beginning: There is no doubt in my mind that this dissertation is a serious and valuable contribution to legal philosophy, and that it clearly meets the requirements of a doctoral dissertation in legal philosophy in Poland or any other country. I therefore conclude that the dissertation should without doubt be accepted as a doctoral dissertation in legal philosophy.

Torben Spang

25 Jan. 2019

25.02.2019

Paweł Banaś, Prawda i uprawdziwiacze w dyskursie prawnym

Cel niniejszej rozprawy nie jest wyraźnie określony na samym jej początku, aczkolwiek jest wspomniany kilkakrotnie w dalszej jej części. Rozumiem go w ten sposób, że celem rozprawy jest obrona analizy pojęciowej w postaci tzw. Planu Canberry jako najlepszej metody badania natury prawa – aczkolwiek ktoś mógłby powiedzieć, że *prawdziwy* cel rozprawy stanowi obrona pewnego poglądu metafizycznego, a mianowicie takiego, że fakty prawne są faktami instytucjonalnymi a istnienie oraz treść faktów instytucjonalnych (zatem również faktów prawnych) zależy od zbiorowej intencji osób, których dotyczą (pewnej społeczności). Wg autora wskazanie określonego stanowiska dot. metafizyki prawa i zjawisk prawnych jest konieczne, aby móc przeprowadzić obronę analizy pojęciowej; jest tak, gdyż uważa on, że aby móc przeprowadzić obronę analizy pojęciowej, należy wcześniej wskazać określone stanowisko dot. uprawdziwaczy sądów prawnych. Zatem autor wnioskuje następująco: obrona analizy pojęciowej jako właściwej metody badania natury prawa wymaga wskazania stanowiska dot. uprawdziwaczy wewnętrznych sądów prawnych, co z kolei wymaga wskazania stanowiska dot. metafizyki faktów prawnych.

Wg mnie, główne ustalenia rozprawy są następujące: (1) analiza pojęciowa w postaci Planu Canberry jest właściwą metodą badania natury prawa; (2) wewnętrzne sądy prawne mogą być obiektywnie prawdziwe, jeśli tylko poprawnie opisują fakty prawne; (3) fakty prawne są rodzajami instytucjonalnymi, tj. ich istnienie i treść zależą od zbiorowej intencji pewnej społeczności; oraz (4) z ustalenia (3) wynika, że rozróżnienie na skromną i nieskromną analizę pojęciową nie może być utrzymane wobec prawa, co wspiera z kolei (1).

W mojej ocenie przedmiot rozprawy jest oczywiście ważny dla teorii prawa (filozofii prawa) i w istocie stanowi bardzo dobry wybór tematu rozprawy, uważam również, że rozprawa jako całość zawiera samodzielne i oryginalne rozwiązanie problemu badawczego. Oczywiście wiele interesujących twierdzeń autora można uznać za kontrowersyjne i jako takie krytykować je, ale jest to coś, czego raczej należałoby się spodziewać. Jestem również przekonany, że struktura rozprawy jest właściwa z uwagi na jej cel oraz że odwołuje się do odpowiedniej literatury. Oczywiście, rozprawa mogłaby skorzystać z uwzględnienia poglądów Michaela Moore'a, dotyczących prawa jako rodzaju funkcjonalnego; ale nie jest tak, że ktoś może zająć się wszystkim w ramach danej jednej rozprawy. Jednakże autor powinien wziąć pod uwagę możliwość oddania tekstu do korekty językowej (przez kogoś, dla kogo angielski jest językiem pierwszym), jeśli zamierza ją opublikować w którymś z międzynarodowych wydawnictw, jak np. OUP, CUP czy Springer. Jakkolwiek tekst jest całkowicie zrozumiały, autor często pomija albo błędnie posługuje się przedimkami określonym i nieokreślonym (a/the) tak, że niektórzy czytelnicy mogą skupiać się w większym stopniu na języku rozprawy aniżeli jej treści. Jednakże nie mam żadnych wątpliwości, że niniejsza rozprawa stanowi poważny i cenny wkład do filozofii prawa oraz że wyraźnie spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w Polsce czy jakimkolwiek innym kraju. W dalszej części zajmę się bardziej szczegółowo treścią rozprawy.

Rozprawa podzielona jest na cztery części. W części *pierwszej* autor zajmuje się tzw. problem lokacyjnym, który stanowi problem wyjaśnienia tego, czym są fakty prawne i gdzie się znajdują (Frank Jackson określał to jako „the location problem”); w *drugiej* części rozprawy autor wprowadza tło metafizyczne, w ramach którego można mówić sensownie o faktach prawnych i argumentuje na rzecz tezy, że najlepiej rozumieć je jako fakty instytucjonalne,

których istnienie i treść zależą od zbiorowej intencji osób, których dotyczą (pewnej społeczności); w *trzeciej* części autor proponuje pewne stanowisko dot. analizy pojęciowej w postaci tzw. Planu Canberry, argumentując, że analiza pojęciowa w tej postaci stanowi właściwą metodę badania natury prawa; jest tak, gdyż z uwagi na to, że fakty prawne są konstytuowane poprzez zbiorową intencję pewnej społeczności, rezultat analizy pojęć prawnych staje się jednocześnie tezą na temat samych faktów prawnych; w części *czwartej* autor porównuje własną strategię lokacyjną do kilku konkurencyjnych teorii (tj. metasemantyczne ujęcia prawa Colemana i Simchena oraz Luki Burazina artefaktualnej teoria prawa) mając na celu dalsze wyjaśnienie własnego stanowiska i pokazanie jak pojemne jest twierdzenie o prawie jako artefakcie społecznym. W ostatniej, krótkiej części rozprawy, autor łączy poszczególne ze sobą poszczególne sznurki tych raczej złożonych rozważań i prezentuje dość długi argument (12-14 przesłanek) na rzecz twierdzenia, że analiza pojęciowa w postaci Planu Canberry jest właściwą metodą badania natury prawa. Oceniam to podsumowanie argumentu jako bardzo przydatne i chciałbym, aby inni autorzy przyjęli tę samą metodę, pisząc monografie z zakresu filozofii prawa. Przejdę teraz do bliższego przedstawienia analiz przeprowadzonych w tych czterech częściach rozprawy.

W pierwszej części autor utrzymuje, że sądy prawne mogą być prawdziwe oraz że fakty prawne są zdeterminowane wyłącznie przez fakty społeczne i że istnienie tak ujmowanych faktów prawnych jest czymś obiektywnym. Autor jest metaetycznym, a przynajmniej prawnym, kognitywistą oraz naturalistą (co do faktów w ogóle) i argumentuje, że jego naturalistyczny pogląd na fakty prawne jest spójny z tezą społeczną pozytywizmu prawnego oraz dodatkowo – opcjonalnie – z silną tezą normatywną. Utrzymuje, bardziej dokładnie, że fakty prawne są ugruntowane na faktach społecznych, że relacja ugruntowania jest

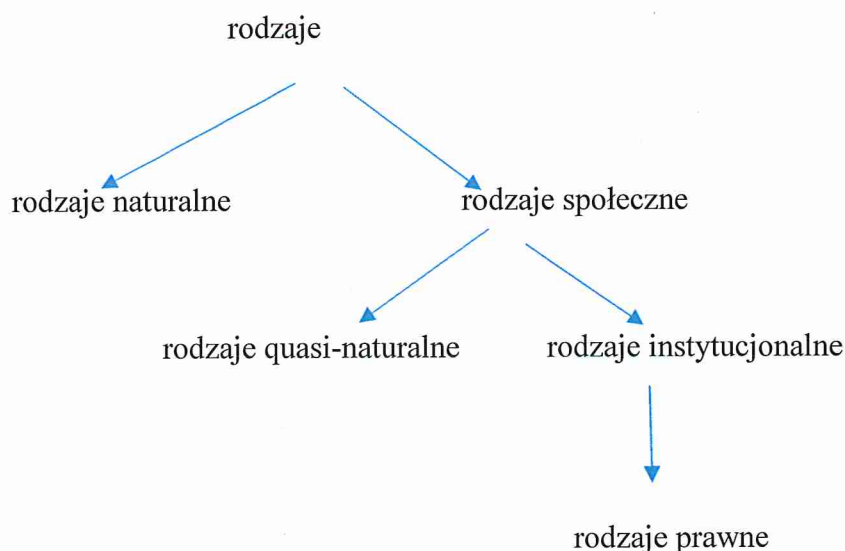
mocniejsza od superweniencji oraz słabsza od relacji redukcji oraz że relacja ugruntowania jest przeciwzwrotna, przeciwsymetryczna oraz przechodnia.

Uważam wnioskowanie autora za zrozumiałe i wzięte jako całość - zasadniczo przekonujące. Wnioskowanie nie jest pozbawione jednak pewnych problemów. Po pierwsze autor nie rozróżnia pomiędzy różnymi rodzajami twierdzeń prawnych (pierwszo-poziomowych, oderwanych, drugo-poziomowych) oraz nie rozważa na poważnie innych sposobów ich rozumienia, co prowadzi, wg mnie, do zbyt szybkiego odrzucenia w szczególności ekspresywistycznych czy konstruktywistycznych alternatyw. Po drugie, wydaje mi się, że jeśli pojęcie faktu prawnego ma zawierać poprawną interpretację normy prawnej, wówczas idea obiektywności faktów prawnych będzie musiała zakładać obiektywność sądów moralnych; a jest to problematyczne założenie. Po trzecie, autor posługuje się dość mocnym pojęciem normatywności, jakkolwiek treść takiej normatywności i jej relacja do tezy prawnego pozytywizmu o rozdziale powinna być wyjaśniona nieco bardziej. Jest tak, gdyż z mojego doświadczenia wynika, że pozytywiści prawni po prostu nie zakładają, że prawo jest normatywne w tak mocnym sensie i że zwykle trudno jest pogodzić tak stawianą tezę o normatywności z tezą o faktach społecznych w kształcie przyjmowanym przez autora.

W *drugiej* części autor rozwija swój pogląd, iż prawo jest artefaktem i że fakty prawne są faktami instytucjonalnymi. Poświęca dużo energii na wyjaśnienie tego, czym rodzaje (w ogóle) są, czym są rodzaje naturalne i rodzaje społeczne i jak rodzaje społeczne zależą od zbiorowej intencji ludzi. Utrzymuje, że rodzaje (w ogóle) są klasami obiektów, które spełniają warunek projektowalności, że rodzaje naturalne są typem rodzajów, które odzwierciedlają obiektywne podziały w świecie i które są przynajmniej częściowo niezależne od ludzkiej aktywności. Utrzymuje, że jest wiele rodzajów naturalnych. Na tym tle autor utrzymuje, że są

dwa typy rodzajów społecznych, tj. quasi-naturalne rodzaje społeczne oraz rodzaje instytucjonalne, gdzie rodzaje instytucjonalne są zależne od umysłu w takim sensie, że są konstytuowane przez treść nastawień sądzeniowych pewnych ludzi (społeczności). Ogólna idea jest oczywiście taka, że prawo jest faktem instytucjonalnym.

Uważam, że twierdzenie, iż fakty instytucjonalne są konstytuowane poprzez treść propozycjonalną osób, których dotyczą jest interesujące, gdyż prawdziwość tego twierdzenia czyni analizę pojęciową właściwą metodą badania natury prawa a nie tylko naszych jego pojęć. Jeśli prawo i zjawiska prawne nie zależałyby od zbiorowej intencji ludzi, analiza pojęciowa nie mogłaby dostarczyć prawd o naturze prawa. Dla porównania można wziąć nasze zdroworozsądkowe pojęcie złota, jeśli takie pojęcie w ogóle istnieje. Oczywiście nie ma żadnej gwarancji, że nasze pojęcie złota koresponduje jakoś ze złotem jako takim; mogliśmy przecież pozostawać w błędzie. Inaczej jest w przypadku faktów instytucjonalnych. Autor broni następującego podziału istotnych rodzajów obiektów czy własności:

Podczas gdy jego pogląd dot. faktów prawnych jako faktów instytucjonalnych wydaje się dostatecznie uzasadniony, wydaje mi się, że autor spędza zbyt dużo czasu i miejsca dyskutując tak rodzaje naturalne, jak i rodzaje w ogóle. Nie wydaje mi się potrzebne tak szczegółowe omówienie fundamentalnych kwestii metafizycznych. Centralne pytanie dotyczy tego, czy fakty prawne są faktami instytucjonalnymi w istotnym sensie oraz jak fakty instytucjonalne zależą od stanów mentalnych osób, których dotyczą. Zauważyłem również, że autor nie mówi nic o tym, czym jest naturalizm, który stanowi jego wyjściową pozycję metafizyczną. Interesujące pytanie stanowi to, czy nie jest on tylko ontologicznym, ale też epistemologicznym naturalistą, gdyż jest to istotne z uwagi na jego poglądy na wiedzę *a priori* oraz status komunałów wykorzystywanych w Planie Canberry.

W części 3 autor rozważa metodę uchwytowania propozycjonalnej treści społeczności, która konstytuuje fakty prawne w sensie faktów instytucjonalnych. Autor rozpoczyna poprzez wskazanie, że postrzega swoją pozycję dot. faktów prawnych jako pozycję realistyczną, chociaż odrzuca jednocześnie tzw. zasadę niezależności, wg której istotne fakty są pojęciowo niezależne od poglądów istot ludzkich. Utrzymuje również, jednakże, że jego realizm wymaga obiektywności w sensie takim, że (wewnętrzne) twierdzenia prawne mogą być obiektywnie prawdziwe lub fałszywe. Następnie autor wprowadza Plan Canberry, który jest metodą analizy pojęć i argumentuje, że jest to właściwa metoda dla filozofa prawa, który zajmuje się badaniem natury prawa. Ogólny pomysł jest taki, aby zgromadzić zbiór komunałów zawierających określone pojęcie – jak pojęcie prawa – którym ktoś się interesuje. Następnie analityk, po pierwsze, wyjaśnia strukturę i treść pojęcia poprzez wskazanie na funkcję tego pojęcia w zbiorze komunałów i, po drugie, bada, która, jeśli jakakolwiek, opisowa czy naturalna własność koresponduje z tak objaśnionym pojęciem. Pierwszy krok

dotyczy zatem analizy pojęciowej, podczas gdy drugi krok dotyczy rozważań stricte metafizycznych, w sensie redukcji własności prawnej do własności opisowej albo naturalnej.

Autor przechodzi następnie to argumentowania, że skoro prawo i zjawiska prawne są faktami instytucjonalnymi, skoro istnienie i treść faktów instytucjonalnych są konstytuowane poprzez zbiorową intencję społeczności i skoro analiza pojęciowa polega na wyjaśnianiu struktury i treści pojęć (naszej zbiorowej intencji), rozróżnienie na skromną i nieskromną analizą pojęciową całkowicie się zaciera (choć, autor mówi też w podsumowaniu na str. 188, analiza pojęciowa w duchu Canberra jest *nieskromna*). Z tego powodu podejście w duchu Planu Canberry do analizy pojęciowej może funkcjonować jako metoda metafizyczna w filozofii prawa. Jest jasne, że to nie byłoby możliwe, gdyby prawo i inne zjawiska prawne były rodzajami naturalnymi czy rodzajami quasi-naturalnymi.

Mam pewne wątpliwości odnośnie kilku tez autora dotyczących Planu Canberry. Moja pierwsza wątpliwość dotyczy relacji pomiędzy trzema typami zdań wskazanymi przez Jacksona – zdaniami wejścia, wewnętrznymi oraz wyjścia – a rozróżnieniem pomiędzy skromną a nieskromną analizą. Autor zdaje się myśleć, że poprzez wskazanie zdania wyjścia, analityk automatycznie angażuje się w nieskromną analizę pojęciową. Widzę to jednakże inaczej. Wg mnie zbiór komunalów służy wyjaśnieniu funkcji, która determinuje strukturę i treść terminu (czy pojęcia), o które chodzi. To wyjaśnienie terminu (pojęcia) jest oczywiście zadaniem skromnym, które nie mówi nam nic, a przynajmniej niewiele, na temat świata. Druga, nieskromna, część całego przedsięwzięcia w duchu Planu Canberry składa się badania i szukania, czy gdzieś w świecie jest jakaś naturalna (deskryptywna) własność, które koresponduje z pojęciem, o które chodzi.

Moja druga wątpliwość dotyczy dyskutowanego przez autora problemu permutacyjnego. Autor zauważa, że fakt, o ile jest to fakt, że w niektórych sytuacjach, jak np. przy terminach opisujących kolory, treść pojęcia jest nierozróżnialna od treści innych pojęć, i że to czyni niemożliwym zidentyfikowanie jednostkowej własności realizującej, nie stanowi problemu dla tych którzy (jak autor) opierają się na wyłącznie analizie skromnej. Ale to nie brzmi poprawnie. Nie widzę dobrego powodu, aby włączyć tu drugi, empiryczny krok analizy istotnego pojęcia i myśleć o kimś, kto robi oba kroki jako angażującym się w nieskromną analizę pojęciową. Plan Canberry, tak jak prezentuje go Jackson, stanowi skromną analizę pojęciową o tyle, o ile dotyczy wyjaśnienia struktury i treści pojęć, które pojawiają się w danej teorii potocznej. Analityk musi dysponować jasnym rezultatem z pierwszego kroku, jeśli chce kontynuować, robiąc drugi, empiryczny krok. Ale drugi krok jest oczywiście czymś, co wykracza poza analizę pojęciową. Skoro autor jest naturalistą, można by jednak oczekiwać, że będzie on zainteresowany zrobieniem drugiego kroku i szukaniu naturalnych własności, które będą korespondowały z analizowanym pojęciem.

Moja trzecia wątpliwość dotyczy twierdzenia, że fakty prawne konstytuowane są przez zbiorową intencję pewnej społeczności i że to oznacza, że rozróżnienie na skromną i nieskromną analizę pojęciową się załamuje. To twierdzenie powinno być bardziej szczegółowo wyjaśnione. Ponadto, jeśli tak jest, dlaczego autor nalega, że problem permutacyjny nie jest problemem dla kogoś, kto interesuje się tylko analizą skromną? Jeśli twierdzenie autora, iż fakty prawne są konstytuowane przez zbiorową intencję społeczności oznacza w istocie, że rozróżnienie na skromną i nieskromną analizę pojęciową znika – jakkolwiek próba uniknięcia problemu permutacyjnego poprzez przywołanie rozróżnienia na skromną i nieskromną analizę pojęciową będzie jawiła się jako niespójna.

Jak ktoś może jednocześnie przywoływać rozróżnienie, które ów ktoś właśnie odrzucił?

Po czwarte, podczas gdy autor deklaruje się jako naturalista, zdaje się nie mieć problemu z potrzebą wiedzy *a priori* w metodzie analizy pojęciowej, w tym w wersji Planu Canberry i ew. tej wiedzy w ogóle możliwością. Podczas gdy zbieranie komunałów jest wyraźnie kwestią empiryczną, same komunały muszą być *a priori*, aby Plan Canberry był analizą pojęciową – jeśli komunały nie są analityczne a zatem *a priori*, analiza nie będzie mogła w rezultacie stanowić analizy *pojęcia*. Myślę, że jest to pytanie, które zasługuje na pewną dyskusję w rozprawie.

W czwartej części rozprawy autor porównuje swoją pozycję z metasemantycznym podejściem Colemana i Simchena oraz z artefaktualną teorią systemów prawa Luki Burazina. Jeśli chodzi o tę pierwszą, autor argumentuje m.in. że (i) tzw. kryterializm społecznościowy powinien być stanowiskiem preferowanym względem jakiegokolwiek teorii bezpośredniego odniesienia; (ii) że (zatem) ekstensja terminów instytucjonalnorodzajowych jest determinowana poprzez treść pojęcia podzielanego przez zaangażowane osoby (treść zbiorowego pojęcia) oraz (iii) (zatem) społeczność jako całość nie może być w błędzie co do ekstensji terminów instytucjonalnorodzajowych. Oceniam stanowisko autora jako całkowicie uzasadnione. Jeśli chodzi o drugą teorię, autor argumentuje, że (i) jego teoria jest ogólną teorią ontologii społecznej podczas gdy teoria Burazina jest teorią systemów prawnych oraz (ii) że w jego teorii, inaczej aniżeli w teorii Burazina, urzędnicy (*ang. officials*) nie odgrywają istotnej roli, gdy idzie o konstituowanie instytucji prawnych. Co do tego nie zgłaszam żadnych obiekcji i pozostanę jedynie przy sugestii, że autor mógłby ew. powiedzieć coś więcej odnośnie różnicy pomiędzy poglądami na to, że owi urzędnicy odgrywają istotną rolę w teorii prawa a

poglądami, że odgrywają oni istotną rolę w kwestii metafizycznej konstytucji instytucji prawnych. Zgaduję, że autor powiedziałby, iż zgodnie z Hartowską teorią prawa pojęcie urzędnika odgrywa istotną rolę w kwestii metafizycznej konstytucji instytucji prawnych – jeśli nie byłoby urzędników, nie byłoby reguły uznania, a jeśli nie byłoby reguły uznania, nie było w ogóle prawa, a z pewnością nie byłoby reguł orzekania; a jeśli nie byłoby reguł orzekania, nie byłoby urzędników. Jednakże to koło nie musi okazać się błędne.

Pozwolę sobie zakończyć tę krótką ocenę rozprawy, powtarzając to, co powiedziałem na początku: nie mam żadnych wątpliwości, że ta rozprawa stanowi poważny i cenny wkład do filozofii prawa oraz że wyraźnie spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w Polsce czy jakimkolwiek innym kraju. Reasumując, rozprawa powinna zostać bez żadnych wątpliwości zaakceptowana jako rozprawa doktorska z zakresu filozofii prawa.